

функціонування окремих закладів інтернатного типу (Хустської школи-інтернату та Ужгородської спецшколи-інтернату для дітей з вадами слуху) [1].

Вважаємо, що цікавою за змістом та цінною за кількістю історико-педагогічних фактів є монографія М. Попадича «З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку № 3» (Виноградів, 1959) [2], в якій автор здійснює порівняльний аналіз реформ у сфері інтернатної освіти краю дорадянського та радянського періодів. Не зважаючи на ідеологічне забарвлення й перенасичення праці комуністичними лозунгами, цінність її полягає у наявності великої кількості статистичних даних щодо кількості вихованців у дитячому будинку, педагогічних та медичних працівників закладу, допоміжного персоналу тощо.

Узагальнюючи зміст педагогічних праць та наукових досліджень генези закладів інтернатного типу радянського періоду на Закарпатті, констатуємо, що проблеми установ інтернатного типу знайшли багатоаспектне відображення в наукових розвідках радянського періоду.

Список використаних джерел

1. Машкаринець-Бутко А.І. Розвиток системи інтернатних виховних закладів на Закарпатті після 1945 року. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород, 2011. Вип. 20. С. 82-84.
2. Попадич М.Ф. З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку №3. Виноградів: Друкарня Закарпатського обласного будинку культури, 1959. 116 с.
3. Українська Радянська енциклопедія. URL: <http://leksika.com.ua/ure/>.
4. Черепаня М.Т. Заклади інтернатного типу в сучасних наукових дослідженнях. *Наукове видання «Педагогічні науки»: збірник наукових праць.* Херсон, 2017. Випуск LXXVIII. Т. 3. С. 48-53.
5. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. 464 с.

УДК 373.2 (477) (09):001.8

Черепаня М.Т.,
доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет
Локес Б.М.,
магістрант спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ

Гуманістична парадигма, утверджувана сучасною освітньою політикою української держави, передбачає забезпечення прав особистості на освіту, повноцінний розвиток, успішну соціалізацію. Дошкільна освіта в цьому контексті відіграє особливу роль, адже переважна більшість сучасних родин не має достатньої педагогічної та психологічної підготовки щодо виховання своїх дітей. Відтак, дошкільний заклад виконує роль посередника між сім'єю та оточуючим світом, забезпечує основу особистісної культури дитини. Враховуючи сучасні вимоги до функціонування дошкільної освіти в Україні, набуває значущості вивчення історично-педагогічних умов, за яких виникали та розвивалися різні типи закладів дошкільної освіти, реалізовувалися процеси становлення та розвитку в Україні. Актуалізація цього досвіду дозволить оптимізувати реформування дошкільної освіти, запобігти помилкам минулого та адаптувати окремі педагогічні ідеї в освітній процес сучасного дошкільця.

Українська педагогічна наука має в своєму доробку чимало історико-педагогічних досліджень проблеми становлення та розвитку дошкільної освіти та виховання, зокрема дослідження Т. Головань, С. Дітковської, З. Нагачевської, Т. Пантюк, Л. Пісоцької, Г. Реґо, О. Сухомлинської та ін. Сучасний розвиток ідей вдосконалення змісту дошкільної знайшов

висвітлення в наукових працях Л. Артемової, І. Беха, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Кочубей, Н. Лисенко, Т. Поніманської та ін.

Мета дослідження – вивчити особливості становлення та розвитку дошкільного виховання в Закарпатті. Як зазначають дослідники історії педагогіки Закарпаття, витoki суспільного дошкільного виховання сягають початку ХІХ століття, коли закарпатські землі були складовою Австро-Угорської імперії [2, с.289].

Зауважимо, що територія сучасної Закарпатської області впродовж багатьох століть належали Угорщині і входили до складу Австрійської, а з 1849 р. до складу Австро-Угорської імперії. Особливістю цього історичного періоду було те, що місцеве русинське населення в ці часи вважалося національною меншиною в складі імперії, а тому поперемінно зазнавало утисків у розвитку власної мови, культури та освіти. Одним з важливих документів, який дав поштовх рідномовній освіті, став закон прийнятий 1777 р. «Ratio edukationis» імператор кою Марією-Терезією, відомою як прогресивний державний діяч Австрійської імперії, яка виступила ініціатором ряду реформ, у тому числі й освітньої [1, с. 73]. Важливим у цьому законі було відокремлення освіти від впливу церкви, а також запровадження рідномовної освіти в навчальних закладах, що також вплинуло й на освітні процеси тогочасного Закарпаття.

У 1828 р. на території Австрії та Угорщини починають створюватися перші дитячі садочки за зразком уже діючих у країнах Центральної Європи закладів Песталоцці – приватні заклади для дітей дошкільного віку [2, с.289]. Вже в 1836 р. в Угорщині за сприяння передової педагогічної громадськості та інтелігенції було засноване товариство, яке основну мету своєї діяльності вбачало у поширенні ідей дошкільного виховання та створення у зв'язку з цим спеціальних закладів, які реалізовували б ідею суспільного дошкільного виховання [2, с.289]. Першим головою товариства було обрано Лео Фештетіча (1800-1884), відомого громадського діяча, композитора, директора Національного Театру в м. Будапешт, засновника руху з суспільного дошкільного виховання, який подарував свій будинок та прилеглі землі для створення в ньому дошкільного закладу [4]. Мережа дошкільних закладів стрімко зростала по всій Угорщині, і вже 1847 р. кількість таких закладів становила 81 дитячий садок. Архівні джерела не дають нам інформацію щодо діяльності таких дошкільних закладів на території сучасного Закарпаття.

Нове дихання дошкільна освіта Угорщини отримала після прийняття у 1868 р. нового освітнього закону «Про народну освіту», який зобов'язував до обов'язкової початкової освіти всіх дітей школоповинного віку, а також реалізовував принцип навчання та виховання рідною мовою. У цей час в Угорщині створюється перша професійна організація дошкільних вихователів – «Державна спілка вихователів», яку очолив Йозеф Рапош (1814-1894), засновник приватного дитячого садка, а згодом і засновник педагогічного часопису «Вісник дошкільного виховання» (з 1869 р.) [3]. Вже в 1888 р. на території угорській території Австро-Угорської імперії діяло 603 дошкільні заклади. Що стосується закарпатських земель, то розпорядженням Міністерства народної освіти та релігії Угорщини від 22 червня 1872 р., тут було відкрито дошкільні заклади трьох типів, а саме: дитячі садки, захоронки та ясла, які могли перебувати в приватній власності або ж фінансуватися державним коштом або за рахунок громади [2, с. 289]. У цих дошкільних закладах могли перебувати діти від 4 до 6 років. Основна мета відкриття дошкільних закладів полягала в наданні допомоги сім'ям у фізичному та розумовому вихованні дітей.

Дослідники історії освіти та шкільництва Закарпаття доводять, що перша згадка про дитячий садок, який діяв на закарпатських землях, відноситься до 1862 р., а саме це дитячий садок, який працював при римо-католицькій дівочій гімназії в Ужгороді – «Гізеллін дім» (Gizella otthon) за кошти парафіян. Державний дитячий садок розпочав роботу в Ужгороді у 1869 р. Поступово відкривалися дитячі садки і в інших закарпатських містах, зокрема в з 1876 р. в Мукачеві. Загалом, як свідчать статистичні дані, наприкінці ХІХ століття в Закарпатті діяв 81 дошкільний заклад, з них: 45 дитячих садків, 9 постійних дитячих будинків і 27 літніх дитячих будинків.

Таким чином, ХІХ століття можна періодом зародження, становлення та розвитку дошкільної освіти в Закарпатті, коли шляхом упровадження прогресивних ідей європейських педагогів та піднесення значущості дошкільної освіти на державний рівень, було зроблено перші кроки в розбудові суспільного дошкільного виховання.

Список використаних джерел

1. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. Ужгород: МДУ, 2015. 528 с.
2. Химинець В.В., Стрічик П.П., Качур Б.М., Талапканич М.І. Освіта Закарпаття: монографія. Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗПППО, 2009. 464 с.
3. Magyar életrajzi lexikon A–Z / Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes. URL: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/r-775E4/rapos-jozsef-776B3/>. Дата відвідання: 29.10.2020 р.
4. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái III. (Fa–Gwóth) Budapest: Hornyánszky. 1894. URL: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/f/f05510.htm>. Дата відвідання: 29.10.2020 р.

UDC 378:354.32Eötvös József"186"(043.2)=511.141

Csoóri Zsófia (Chovriy Sofiya),
egyetemi tanár,
Munkácsi Állami Egyetem

EÖTVÖS JÓZSEF NÉPOKTATÁSI TÖRVÉNYE

Az 1867-es kiegyezés új alapokra helyezte az Osztrák-Magyar Monarchián belül Ausztria és Magyarország kapcsolatát, s ugyanakkor eléggé tág teret biztosított a magyar közoktatás korszerűsítéséhez. Az Andrássy-kormányban ismét Eötvös József lett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezetője. „Eötvös művelődéspolitikai koncepciójából következett, hogy a népoktatást tekintette a művelődésügy legfontosabb feladatának. Ez magyarázza, hogy – bár a kisdedovástól az egyetemig az egész iskolarendszer reformját tervezte – legfőbb törekvése a népoktatási törvény megalkotására, illetve végrehajtására irányult.” [4, 20]

Az Országgyűlés 1868-ban tárgyalta és elfogadta Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslatát a népoktatás korszerűsítéséről, amely úgy vonult be a történelembe, mint az 1868. évi XXXVIII. számú törvény, mely kimondta törvény formájában Magyarországon a gyermekek iskolakötelezettségét (tankötelezettségét). A neveléstörténészek véleménye szerint az Eötvös József 1868. évi XXXVIII. számú törvény elfogadásával Magyarország megelőzte Európa számos országát.

A tankötelezettség a gyermekek 6. életévétől 12-ig, illetve a 15. év betöltéséig terjedt (1. §.) [3, 213]. A tankötelezettség végrehajtását az állam szigorúan szankcionálta (4. §.) [3, 215]. A törvény két tagozatot szervezett, a 6 évig tartó mindennapi és a 3 évre terjedő ismétlő iskolát. Az ismétlő iskolában télen hetenként öt, nyáron két óra volt a kötelező tanítási idő. Az eötvösi törvény szerint népiskolát alapíthatnak: az állam, a községek, a hitfelekezetek, a társulatok és a magánszemélyek (10. §.) [3, 216]. A törvény meghatározta az egységes népoktatási rendszer intézménytípusait: elemi és felső népiskolák, polgári iskolák, tanítóképezdek (8. §.) [3, 216]; a tanítandó tantárgyakat; az egy osztályba felvehető tanulók számát; a tandíjfizetés alóli mentesítés lehetőségét.

E dokumentum biztosította a népiskolák mellett a tanítóképzés törvényi szabályozását. Báró Eötvös József tanítóképzője önálló szakiskolaként jelenik meg. A törvénynek a VII. fejezete (81–115. §.) [3] tanítóképzésre vonatkozott és előírta:

- az ország területén húsz tanítóképzőt kell felállítani (81. §.);
- mindegyik képezde szerves kapcsolatban legyen egy gyakorló iskolával (82. §.) és legalább kétholdnyi kerttel rendelkezzen (83. §.);
- a képzési időt három évben határozza meg (87. §.);
- kötelező tantárgyak: hit- és erkölcsstan, neveléstan, oktatási módszertan, földrajz (általános, hazai), történelem (általános, hazai), anyanyelv, magyar nyelv, német nyelv,

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>